

Hoe werkt de Heilige Geest?

Een nadere toelichting
bij het studieboek
over de invloed van
de Geest van God
in ons leven
en de weg van
het verlangen naar
meer van de Geest

EDR
JCB
2007

Hoe werkt de Heilige Geest?

*nadere uitleg bij enkele beelden van de Heilige Geest
ten behoeve van de Kringleiderstoerusting januari 2007*

J.C. Bette

Het door Evangeliegemeente De Regenboog gebruikte bijbelstudieboek 'Het werk van de Heilige Geest' behandelt in hoofdstuk 3 iets van de wijze waarop de Heilige Geest werkt. Die werking wordt soms beschreven in beelden. We komen de hieronder genoemde beelden over de Geest tegen met de daaraan gekoppelde in het boekje genoemde uitleg van betekenis. Het beeld van 'de vrucht', zoals deze voortkomt uit het werk van de Geest in de gelovige, heb ik er nog aan toegevoegd.

Het beeld van wind

gaat over de leiding van God in ons leven en het leven in de vrijheid door de Geest.

Het beeld van water

zegt iets van nieuw leven en vruchtbaarheid door de vervulling met de Geest.

Het beeld van vuur

drukt iets uit van het zuiverende en reinigende werk van de Geest.

Het beeld van olie

spreekt van de heiliging door de Geest uit, voor de dienst aan God (en mensen).

Het beeld van de duif

verwijst naar zachtmoedigheid, reinheid en vrede.

Het beeld van een zegel

heeft betrekking op het eigendomsrecht dat God geeft aan hen die de Geest hebben ontvangen,

het is een uitdrukking van bescherming.

Het beeld van het onderpand

betreft de zekerheid van de erfenis van Gods kinderen voor allen die de Here Jezus van harte liefhebben.

Het beeld van de vrucht

verwijst naar de levensrelatie tussen bv. een wijnstok en de ranken, het geestelijk vrucht dragen vanwege de Heilige Geest die zijn werk in ons doet.

De verschillende in de tekst van het studieboek genoemde bijbelcitaties uit het Nieuwe Testament worden hierna stuk voor stuk uitgelegd en toegelicht. Het gaat om een voorbeeld, niet alle beelden zijn uitgelegd. Verder is een artikel toegevoegd over de verschillende vormen van beeldspraak zoals we deze in de Bijbel c.q. het Nieuwe Testament vinden. Dit vooral om een evenwichtig beeld te krijgen met betrekking tot het gebruik van beelden☺, zoals dat in de Bijbel veelvuldig voorkomt.

Over de Geest in het beeld van wind

Johannes 3:8

Om de wedergeboorte aan Nikodemus duidelijk te maken gebruikte de Here Jezus een beeld, nl. dat van de wind. Hij knoopte daarbij aan bij de dubbele betekenis van het woord pneuma: behalve 'geest' betekent dat ook 'wind' (hetzelfde geldt voor het Hebreeuwse equivalent rûach). In Zijn werking lijkt de Geest op de wind. Waar de wind vandaan komt of waarheen hij gaat, dat blijft voor ons verborgen. Hij waait geheel volgens eigen wetten. Het enige dat we kunnen waarnemen, is zijn geluid (lett. zijn 'stem'). Zó (dit woord wijst op een zekere analogie) is het ook gesteld met de werking van de Geest: evenmin met het menselijk

verstand navolgbaar. Met deze vergelijking herinnerde de Heer Nikodemus aan iets dat hem als schriftgeleerde al bekend kon zijn uit het getuigenis van het OT (zie m.n. Pred.11:5, waarin tevens een verband gelegd wordt met de geboorte!). Goedbeschouwd heeft deze vergelijking hier betrekking op degene die uit de Geest geboren is; die wordt bij de wind vergeleken, niet zozeer de Geest Zelf. Maar voor de gedachtegang maakt dit geen verschil.

Johannes 20:21,22

Voor de tweede keer wenst Jezus Zijn discipelen vrede toe. Nu wijst deze groet meer op het meedragen van die vrede in de opdracht die Jezus hun geeft (vgl. Matt.10:13; Luc.10:5). Die opdracht luidt dat Hij hen de wereld inzendt, en wel om te getuigen van wat zij gezien en gehoord hebben. Al eerder heeft Hij dit opgedragen aan de discipelen (zie 15:27, vgl. 16:33). Het uitgangspunt en de basis van de uitzending van de discipelen is het feit dat Jezus' Vader, de Here God, Hém heeft gezonden naar de wereld. In 17:18 heeft Jezus dit al tegen de Vader uitgesproken. Over Zijn eigen gezonden-zijn door de Vader heeft Hij steeds gesproken, als een centraal thema van dit evangelie (zie bv. 3:17,34; 5:30,36vv.; 6:29,38vv.; 7:28vv.; 8:18,26vv.; enz.). Nu zendt Hij Zijn discipelen om Zijn eigen zending voort te zetten (vgl. 13:20; 15:27). Die zending houdt in, dat ze aan joden en heidenen de vrede mogen verkondigen die Jezus geeft (vgl. 14:27; Jes.57:19; Ef.2:17).

Omdat de discipelen nooit uit eigen kracht zouden kunnen volbrengen waartoe Jezus hen oproept (vs.21), geeft Hij hun nu aan op welke wijze en vanuit welke kracht zij die zending kunnen volbrengen: door de Heilige Geest (vgl. Hand.1:8). Jezus blaast op hen, als symbool van de Geest (het Griekse pneuma betekent zowel 'geest' als 'wind' en 'adem', evenals het Hebreeuwse rûach). Tevens is dit een teken van het nieuwe leven, dat de discipelen door Jezus ontvangen en dat zich kenmerkt door de vervulling met de Heilige Geest (vgl. 6:62v.; 7:39; Ezech.37:9; 1 Cor.15:45). Het werkwoord 'blazen in/op' treffen we in het NT verder nergens aan, maar wel in Gen.2:7 (LXX), waar God de levensadem in de neus van de mens blaast om hem daarmee een levend wezen te maken. Dat Jezus zegt 'ontvangt de Heilige Geest' wil niet per se zeggen dat de Heilige Geest op dat moment ook in hen kwam wonen.

Jezus heeft al eerder gezegd dat dit pas na Zijn hemelvaart daadwerkelijk zal gebeuren (vgl. 14:16v.; 15:26; 16:7, zie ook 7:39 en Hand.1:4,8; 2:4)! Met Zijn woorden geeft Hij de discipelen een voorsmaak van Pinksteren en maakt Hij hun duidelijk dat ze als Zijn vertegenwoordigers door de Heilige Geest goddelijk gezag ontvangen voor hun zending.

Over de Geest in het beeld van water

Johannes 4:14

Hoe heel anders is het water dat Jezus kan geven als het gewone, natuurlijke water! Wie daarvan dronk, die kreeg nooit meer dorst (vgl. 6:35 - beide: geen honger en geen dorst). Dit water nam de 'dorst' voor altijd weg (lett. tot in eeuwigheid). In tegenstelling tot het water uit de Jakobsbron (zie vs.13) hoefde je dit water niet telkens weer te halen. De Here Jezus greep hier duidelijk terug op het getuigenis van het OT: op een uitspraak als Jes.55:1 (de 'wateren voor de dorstigen' als aanduiding van het heil des Heren tegenover wat slechts tijdelijk de dorst lest, vgl. Jes.49:10; Jer.2:13). Hetzelfde geldt voor wat de Here Jezus er dadelijk op liet volgen. Als iemand van het water dronk dat Hij gaf, dan zou dat in hem worden tot 'een waterbron springende tot eeuwig leven'. Ook dat beeld ontleende Hij aan het OT, zie Jes.58:11. In het innerlijk van de betrokkene werd het dan een bron waaruit steeds opnieuw levend water zou opwellen. Alleen op deze plaats heeft het werkwoord *hallomai* de betekenis 'opwellen' elders in het NT staat het voor 'springen' (zie Hand.3:8; 14:10, vgl. Jes.35:6 LXX). Het tegenwoordig deelwoord geeft aan dat het gaat om een voortdurende werking van deze waterbron. Als vanzelf denken we in dit verband aan soortgelijke uitspraken van de Here Jezus uit Joh.7:37-39. We lezen daar over 'stromen van levend water die uit iemands binnenste zullen vloeien' (7:38). Johannes wijst er dan op dat dit betrekking heeft op de

Heilige Geest, Die de gelovigen zouden ontvangen (7:39). M.a.w.: de Geest zou in zo iemand werken als een bron waaruit levend water opwelde. Het 'ten eeuwig leven', vgl. vs.36; 6:27; 12:25) zullen we om te beginnen moeten verstaan vanuit de parallellie met het eerste deel van dit vers. De gave die Jezus schenkt, is onvergankelijk; die blijft 'tot in eeuwigheid' (vgl. 6:51,58; 8:51,52; 10:28; 11:26). Daarnaast zullen we het moeten opvatten als een bepaling van doel: dat opwellende water (het levende, d.w.z. ware water) leidt iemand tot het eeuwige leven (vgl. 3:36; 1 Joh.2:25).

Johannes 7:38,39

Voor degene die dan ook tot Jezus komt en drinkt (vs.37), oftewel zoals Jezus het nu zonder beeld zegt: 'die in Mij gelooft' (vgl. 5:40; 6:35,40), geldt een belofte, nl. dat 'rivieren (en wel) van levend water uit zijn buik zullen stromen'. 'Levend water' is fris, stromend, rein water, in tegenstelling tot stilstaand water (vgl. bv. Gen.26:19). Die belofte is precies zoals 'de Schrift' heeft aangekondigd, waarmee hier heel het OT bedoeld wordt. Jezus citeert hier niet een bepaald Schriftwoord, maar geeft weer wat heel het OT hierover leert. Te denken valt aan Jes.55:1; 58:11; Ez.36:25; 47:1; Zach.14:8; God wordt 'de Bron van levend water' genoemd in Jer.2:13; Hij heeft 'de bron des levens', Psalm 36:10 (vgl. Joh.4:10v.; Openb.21:6; 22:1,17). De 'rivieren' doen denken aan het irrigeren van een droog stuk land door middel van allerlei gegraven stroompjes, die nodig zijn voor vruchtbare groei. Zulke 'rivieren' zullen stromen uit 'het binnenste' van de gelovige (met 'buik' wordt hier het innerlijk van de mens aangeduid, vgl. bv. Ps.40:9; Spr.18:20; 20:27 waar de LXX steeds dit woord heeft). Hiermee zegt Jezus dat degene die tot Hem komt en drinkt, d.w.z. die in Hem gelooft, zo'n overvloed van geestelijke zegen van Hem zal ontvangen dat hij als het ware overstroomt en een fontein wordt, tot diepe vreugde van zichzelf, en waardoor ook weer anderen gezegend kunnen worden (vgl. 4:14).

In vers 39 legt Johannes uit hoe het levende water gegeven wordt en wat de aard daarvan is, waarmee hij Jezus' woorden van met name vs.38 verduidelijkt. Die stromen van levend water betreffen de zegeningen van de Heilige Geest, die degenen die in Jezus gaan geloven, zullen ontvangen. Al eerder heeft Jezus over de centrale plaats van de Heilige Geest gesproken (3:6; 6:63). Water werd ook in het OT als beeld van de Geest gebruikt, die God als toekomstige zegen aan Zijn volk zou geven (Jes.43:20; 44:3; Ez.11:19; 36:25-27; Joël 3:18). Dat de Heilige Geest op het moment dat Jezus sprak nog niet zo aan de gelovigen was gegeven, legt Johannes ook uit: de Geest was er nog niet, nl. op de manier zoals Jezus zojuist geschetst heeft, omdat het eerst nodig was dat Jezus 'verheerlijkt werd', d.w.z. dat Jezus terugging naar God de Vader om daar alle heerlijkheid weer op Zich te nemen die Hij achtergelaten had bij Zijn menswording (vgl. vs.33; 17:24) en daarenboven alle heerlijkheid te ontvangen na het overwinnen van satan, zonde en dood (vgl. 17:1; Matt.26:64; Fil.2:9; Hebr.1:3). Ook in Ef.4:7v., als citaat van Ps.68:19, wordt gesproken over de band tussen de verhoging van Jezus (bij Zijn hemelvaart) en de genadegaven van en door de Heilige Geest (vgl. Hand.2:33). Het moment waarop de Geest uitgestort werd, was dan ook op Pinksteren, om daarna steeds als stromen van levend water het innerlijke leven te vervullen van hen die tot geloof komen. Dat Jezus eerst moest heengaan en dan de Heilige Geest zou zenden en geven, heeft Hij later uitvoeriger aan de discipelen uitgelegd (14:16,25v.; 15:26; 16:7, vgl. 1:33; 4:10,14).

Over de Geest in het beeld van vuur

Mattheüs 3:2,11

'Bekeert u' (vers 2) wil zeggen 'keert u om'. De Griekse uitdrukking meta-noein spreekt over een verandering van gedachte, hoewel niet louter intellectueel, maar met inbegrip van een verandering van doel en gezindheid. Het spreekt van een volkomen verandering, namelijk van berouw over de zonden van het oude leven en eerbied en ontzag voor de God van het nieuwe leven. Koninkrijk der hemelen'. Hiermee is niet bedoeld het algemene, altijd aanwezige

koningschap van God, maar het door de profeten aangekondigde en door God beloofde Messiaanse vrederijk (zie m.n. Jes.2:2-5; Dan.2:44-45; Micha 4:1-5).

De doop en de prediking van Johannes (vers 11) doen sterk denken aan de profetie van Ezechiël in Ezech.36:24-29, waar gesproken wordt over de reiniging en bevrijding van Israëls ongerechtigheden (door water!). Bekering wil zeggen een totale verandering (vs.2). De schoen voor iemand losmaken en dragen was zo'n vernedering, dat een joodse slaaf het niet hoefde te doen, maar alleen heidense slaven. Johannes zag zichzelf, in zijn verhouding tot Jezus dus als minder dan een heidense slaaf. Met 'vuur' is hier niet bedoeld het reinigende vuur, maar het oordeelsvuur (zie vs.10 en 12). Johannes verkondigt de oude boodschap dat God en Zijn Messias al het goddeloze in het oordeelsvuur zullen onderdompelen (Jes. 66:24; Mal.3:3,4). De 'doop met de Geest' is dé grote belofte voor de heilstijd: de Geest des Heren zal uitgestort worden (Jes.32:15; 44:3; Joël 3:1; Hand.2:1-4,16vv.). Zo kondigde Johannes de Doper de komende Messias aan als een volkomen representant van God: Hij zal voor het volk van God de heilstijd en de heilsgaven brengen, maar over de goddelozen het eeuwig oordeel.

Johannes 16:8-11

De Here Jezus wees Zijn leerlingen erop, dat Zijn heengaan in hun voordeel was (vs.7). Doordat Hij terugkeerde naar Zijn Vader kwam de weg vrij voor het komen van de Heilige Geest. Zijn heengaan liet zo gezien geen leegte achter, zoals zij dachten. Om hun dat duidelijk te maken begon Jezus aan te geven, wat de Heilige Geest ten aanzien van de wereld zou doen. Hij ging daarbij uit van het beeld van een rechtszaak. Hijzelf voerde een geding met de ongelovige wereld, met name die van de joden (vgl. 3:19; 5:22,30; 8:16,26; 9:39). In dat proces zou de Geest als Parakleet, d.w.z. als Zijn Pleitbezorger, een unieke rol spelen. Als Hij eenmaal gekomen was, zou Hij (lett. 'Die daar') de wereld met betrekking tot zonde, gerechtigheid en oordeel met bewijzen overtuigen. Het werkwoord *elegchō* (zie ook 8:46) betekent op deze plaats zoveel als: overtuigend aan het licht brengen, zodat er niets tegenin gebracht kan worden (vgl. 3:20). Deze werkzaamheid van de Heilige Geest als Parakleet zou zich dus richten op drie heel voorname punten (zie vs.9-11). Hóe de Geest in dat opzicht te werk zou gaan, doet Jezus niet uit de doeken. Maar tegen de achtergrond van wat we lezen in 15:26,27 mogen we aannemen, dat de Geest Zich ook daarbij zou bedienen van de discipelen, van hun getuigenis in woord (zie Hand.2:36v., vgl. 2 Tim.3:16; 4:2; Tit.1:9,13; 2:15) en daad. Met betrekking tot 'zonde', het eerste punt, zo hield de Here Jezus de discipelen voor, zou de Heilige Geest overtuigend aan het licht brengen, dat de wereld niet in Hem geloofde. Jezus doelde in dit verband opnieuw vooral op de joden; vandaar het 'zij' als onderwerp in het tweede deel van de zin (vgl. 15:20b v.,21). Hijzelf had hun dat ongeloof al eerder verweten (zie 8:24, vgl. 3:18; 15:22,24). De Geest zou dit nog eens onderstrepen door de gezindheid, die achter dat ongeloof stak, te ontmaskeren. En daarmee zou de Geest hun eigenlijke zonde onthullen. Hun vijandige houding tegenover Hem, Jezus, en hun weigering om in Hem te geloven waren zondermeer een kwestie van zonde, van schuld.

Het tweede punt waarover de Heilige Geest klaarheid zou verschaffen was dat van 'gerechtigheid'. De Here Jezus betrok dit begrip hier op Zichzelf. Zijn tegenstanders, de Joden, meenden in hun recht te staan, nu zij Hem wilden veroordelen en ter dood brengen (18:30; 19:7). Hij was in hun ogen een zondaar (9:24, vgl. 5:18; 7:12; 10:33). Maar de Geest zou overtuigend aan het licht brengen, dat zij het bij het verkeerde eind hadden. Niet zij hadden het recht aan hun kant, maar Hij, Jezus. Het bewijs, dat de Geest als Parakleet daarvoor aandroeg, was dat Hij, Jezus, naar Zijn Vader ging. Wanneer Hij zo'n zondaar was als zij beweerden, dan zou Zijn Vader Hem niet tot Zich nemen. Maar dat zou Zijn vader nu juist wél doen. Op die manier zou Hij Hem gerechtigheid bewijzen (vgl. 1 Tim.3:16), zou Hij Hem verheerlijken (17:5). Zodoende zou Hij, Jezus, in het geding tussen Hem en de wereld

(vs.8) aan het langste eind trekken. De joden zouden in het ongelijk gesteld worden. Het feit dat zij Hem verwierpen, zou daardoor als onrecht worden ontmaskerd. En de Heilige Geest zou hun dit zo duidelijk laten zien, dat zij daar niets tegenin zouden kunnen brengen. Wat Jezus er nog aan toevoegde, laat zich uit het verband goed verklaren. Nog daarnet wees Jezus Zijn leerlingen erop, dat Zijn heengaan voor hen geen reden tot droefheid hoefde te zijn (vs.7). Zij zouden Hem dan wel niet meer zien (vgl. vs.16), maar dat zou voor hen een aanwijzing zijn, dat Zijn Vader Hem tot Zich had genomen en Hem zo gerechtigheid had bewezen.

Tenslotte zou de Heilige Geest de wereld ook nog het onmiskenbare bewijs leveren van wat 'oordeel' is. Zijn tegenstanders meenden nu wel in hun recht te staan en Hem, Jezus, te kunnen veroordelen en doden, maar het tegendeel was het geval. Niet Hij haalde Zich het oordeel op de hals, maar zij riepen met die handelwijze het oordeel over zichzelf in. In dát kader zou de Geest hun er de ogen voor openen, dat de overste van deze wereld al is geoordeeld. Met de uitspraak uit het tweede deel van dit vers greep Jezus terug op een woord, dat Hij al eerder tot Zijn discipelen richtte (12:31). Hij doelde toen op het uur van Zijn verhoging aan het kruis. Dan zou er een oordeel over deze wereld gaan en zou de overste van deze wereld worden uitgebannen. Nu greep Hij op dat gebeuren vooruit. Nog even en Hij zou sterven aan een kruis. Het zou dan lijken, alsof de overste van de wereld het pleit had gewonnen. Maar de Heilige Geest zou als Parakleet dan onthullen, dat juist het tegenovergestelde waar is. De wérkelijke stand van zaken zou zijn, dat de satan is geoordeeld. En wat voor hem opgaat, dat is óók van kracht voor degenen, die zich door hem lieten (en laten) gebruiken. Ja, om hun ongeloof waren zij eigenlijk eveneens al veroordeeld (vgl. 3:18, 'hij is geoordeeld').

Over de Geest in het beeld van zegel en onderpand

Efeziërs 1:13,14,18

De gelovige lezers van Paulus' brief hebben 'het woord der waarheid', 'het Evangelie van redding' (vgl. Joh.17:17) gehoord en gelovig aanvaard (vgl. Rom.10:17). 'Gehoord hebbend' en 'geloofd hebbend' wijzen op het moment dat de lezers het Evangelie hebben gehoord en zijn gaan geloven in Christus. Zij hebben van Godswege een bevestiging gekregen, de Heilige Geest, die Hij als een zegel op hen heeft gedrukt. Het verzegelen betekent dat de gelovigen het herkenbare eigendom zijn van en beschermd worden door God (vgl. 4:30; Jes.29:11; Jer.32:10; Openb.5:1; 7:2,3). Het verzegeld worden houdt ook in, dat ze bekrachtigd worden om een opdracht uit te voeren (vgl. Joh.6:27; Hand.1:8). De 'Geest der belofte' kan betekenen dat de Heilige Geest Zélf de belofte is (vgl. Luc.24:49; Hand.1:4; Gal.3:14), of dat het bezit van de Geest de belofte inhoudt, dat de in het vooruitzicht gestelde erfenis (vs.14) metterdaad door de gelovigen wordt verkregen.

De Heilige Geest heet hier de eerste (grote) aanbetaling op de toekomstige erfenis (vgl. Rom.8:23; 2 Cor.1:22; 5:5). Het woord *arrabōn* kan weergegeven worden met voorschot, onderpand, aanbetaling. De Heilige Geest is enerzijds de stellige verzekering dat de erfenis (vs.11) geheel ontvangen zal worden door de gelovigen, anderzijds hebben zij in Hem die erfenis al voor een deel ontvangen (voorschot! Hebr.6:4,5). 'Het verkregene, het verworvene' kan slaan op de erfenis die de gelovigen zullen ontvangen bij de komst van Christus. Maar het kan ook betekenen, dat de gelovigen zelf het 'verworvene' zijn, d.w.z. dat God hen als Zijn eigendom in bezit neemt (vgl. Hand.20:28; 1 Petr.2:9). Inhoudelijk is er echter geen verschil. Ons erfdeel is niet iets anders dan dat wij van God zijn. eis (naar, tot) geeft een doel aan. De gelovigen zijn in Christus reeds verlost (vs.7), maar deze verlossing zal hun pas bij de komst van Christus geheel ten deel vallen (Rom.8:23). Zoals vs.3 begint met een lofprijzing, eindigt vs.14 eveneens met een doxologie. Opnieuw (vgl. vs.6,12) wordt gezegd dat het doel van ons bestaan is om God te verheerlijken. Gods daden in Christus, beschreven in de tussenliggende verzen, zijn alle lofprijs waard.

De Heilige Geest verlicht zowel het verstand als het hart, waardoor innerlijke weerstanden worden overwonnen en de gelovigen zich van harte richten op de Heer en zicht krijgen op Zijn plan. Verreweg de meeste tekstgetuigen geven hier kardias (hart) in plaats van dianoias (verstand). De gemeente als volk met een roeping van God moet weten wat haar hoopvolle toekomst is (vgl. 4:1,4; Col.1:5). De hoop is in dit verband niet de verwachting, maar de inhoud van die verwachting (het doel van de roeping), de hemelse erfenis. De verlichte ogen gaan open voor die rijke erfenis, waarin de gelovigen zullen delen (vgl. vs.11,14; Hand.20:32; Col.1:12). Het woordje en (in, te midden van) stelt ons voor de vraag of de erfenis 'in' de heiligen verwezenlijkt zal worden (als een verheerlijking van de heiligen), of dat het erfdeel te midden van, in de kring van de gelovigen zal worden ontvangen (vgl. comm. 2 Thess.1:10).

Efeziërs 4:30

Tussen dit vers en het vorige bestaat een duidelijk verband (het voegwoord 'en' geeft dat al aan). Het uitslaan van vuile taal sticht niet alleen onheil, het houdt tevens een belediging in van de Heilige Geest. Het Griekse woord *lupein* betekent krenken, beledigen (bedroeven is te zwak, vgl. ook Jes.63:10). Zulke taal breekt het samenleven binnen de gemeente (vs.25) af en dat is grievend voor de Heilige Geest. Is Hij het niet, die in het lichaam van Christus, de gemeente, wil wonen (zie 2:22)? En is op hen, die van dat lichaam deel uitmaken, niet Zijn zegel gedrukt (zie 1:13, vgl. 2 Cor.1:22)? Door de Heilige Geest zijn zij herkenbaar als kinderen van God. Bovendien zijn zij daardoor zeker van het uiteindelijke heil, dat eens hun deel zal worden op 'de dag van de verlossing' (vgl. Rom.8:19-23, de dag dat Christus terugkomt; dan zullen de gelovigen de volledige verlossing ontvangen). Van die toekomst is de Geest de waarborg, het onderpand (1:14).

2Corinthiërs 1:22

God is het ook die de gelovigen verzegeld heeft. Door middel van een zegel (afdruk van een zegel of zegelring) markeerde men in de Oudheid zijn eigendomsrecht of gaf men aan een brief of voorwerp een bewijs van echtheid mee. De verzegeling die Paulus hier bedoelt, bestaat uit de vervulling met de Heilige Geest, die de Here Jezus aan de gelovigen heeft beloofd (Ef.1:13). Deze verzegeling met de Geest door God is niet alleen een teken van het goddelijk eigendomsrecht op de gelovigen, maar ook een waarmerk (een goddelijke goedkeuring) van hun geloof. Zij is tevens het onderpand van het toekomstige heil dat de gelovigen te wachten staat. Het begrip *arrabōn* (waarborgsom, onderpand, aanbetaling; een leenwoord uit het Semietisch, in het Hebreeuws *-ērāvōn* 'pand', Gen.38:17-18,20) is afkomstig uit de wereld van de handel. Het wordt als regel gebruikt voor een eerste aanbetaling van een groter bedrag dat later zal volgen. Het gebruik van dit begrip is in dit verband heel treffend (vgl. 5:5; Ef.1:14), omdat de vervulling met de Geest inderdaad de eerste gave (vgl. Rom.8:23) van de toekomstige heerlijkheid is (vgl. comm. Hebr.6:5). Zij is tevens de garantie dat de rest, de volledige heerlijkheid, zal volgen. De uitdrukking 'het onderpand van de Geest' moeten we verstaan als 'het onderpand dat bestaat in (de vervulling met) de Geest'. Het is opmerkelijk dat in Paulus' betoog zowel God de Vader (vs.18,21) als Christus de Zoon (vs.19,20) als de Heilige Geest (vs.22) worden genoemd als waarborgen voor de betrouwbaarheid van Paulus en zijn medewerkers. Hier speelt zeker dat Paulus drie getuigen (comm. 13:1) opvoert om zijn oprechtheid te bewijzen.

2 Corinthiërs 5:5

De verwachting om overkleed te worden met een verheerlijkt lichaam is niet ongegrond. God Zelf garandeert die verandering en heeft de gelovigen als onderpand daarvan nu reeds de Heilige Geest geschonken. 'Degene die ons tot juist dit (doel) bereid heeft, is God.' De werkwoordsvorm 'bewerkt hebbende' wijst op een bepaald moment in het verleden. We kunnen daarbij denken aan het bewerken van de bekering en de daarop volgende doop, maar zeker ook aan de gave van de Heilige Geest, die hierna (vs.5b) wordt genoemd. Door de

Heilige Geest worden de gelovigen voorbereid op de eeuwige heerlijkheid (vgl. 3:6 ‘de Geest maakt levend’). De tweede helft van dit vers ‘die ons (ook) het onderpand van de Geest gegeven heeft’ is dan ook waarschijnlijk de uitwerking van de eerste vershelft. Ook hier wijst de gebruikte werkwoordsvorm ‘gegeven hebbende’ op een bepaalde gebeurtenis in het verleden: de vervulling met de Heilige Geest. ‘Het onderpand van de Geest’, d.w.z. ‘het onderpand dat bestaat uit (de vervulling met) de Geest’ (zie ook 1:22; Ef. 1:13,14; Rom. 8:23 en comm. aldaar), is aan de gelovigen gegeven met het doel, dat zij nu reeds iets van hun heerlijke toekomst zullen ervaren. Zo werkt de Heilige Geest in hun binnenste (zie 4:16), en bewerkt daar het bewustzijn van de aanneming tot zonen, de wil tot levensheiliging, liefde, eenheid en blijdschap (zie ook Rom.8:15,16; 15:30; 1Cor.12:13; Gal.5:22; Ef.4:3,4; 2Thess.2:13), en maakt zich verder kenbaar door allerlei genadegaven en krachten (1Cor.12:7-11; Hebr.6:5 ‘de krachten van de toekomstige eeuw’). In het begrip *arrabōn* (onderpand, aanbetaling, borgsom; zie comm. 1:22), dat uit het handelsrecht komt, ligt opgesloten dat deze eerste betaling gevolgd zal worden door de rest van de hoofdsom. Het ervaren van de werkingen van de Heilige Geest nú maakt reeds deel uit van de eeuwige heerlijkheid. De gelovigen hebben daarin de zekerheid dat zij in de toekomst ook de volledige heerlijkheid zullen ontvangen.

Over de Geest in het beeld van vrucht

Galaten 5:19,22

Als Paulus nu de werken van het vlees tegenover de vrucht van de Geest beschrijft, zal het voor de Galaten niet moeilijk zijn in te zien hoe ze voor God hebben te leven. Als hij dat doet, geeft Paulus niet een exacte grensmarkering, waar wij ons binnen moeten houden, om het heil waardig te worden. Iedere verdienste blijft uitgesloten. Wel geeft hij een korte karakterisering van het leven dat op zichzelf gericht is, om te voorkomen dat wij onze vrijheid zullen misbruiken door ‘naar het vlees’ te gaan leven. Het gaat God niet om de regels als regels, maar wel om het doel ervan: het leven in liefde, dienstbaarheid en oprechtheid. Daartegenover staan die werken, die een mens in zijn ik-gerichtheid bevestigen en die, zo stelt Paulus voorop, ‘overduidelijk’ als ‘werken van het vlees’ kunnen worden herkend. In de ‘ontucht’ (*porneia*) staat het eigen seksuele begeren centraal, niet de liefde tot de ander. ‘Onreinheid’ is breder, doelt niet alleen op seksuele zonde en ziet vooral op de onzuivere gezindheid, op het hart. ‘Losbandigheid’ is het typerende van het ‘gebruiken van de vrijheid als aanleiding voor het vlees’ (vs.13). Het is je eigen ik tot norm stellen. Het gaat hier niet om twijfelgevallen. De Galaten hoeven zich niet bezig te houden met beuzelarijen, waartoe de dwaalleraren hen poogden te brengen met hun wetsregels. Je kunt het gewoon zien, of iemand leeft in dankbaarheid en afhankelijkheid van Gods genade of in zelfhandhaving.

Tegenover de ‘werken van het vlees’ staat ‘de vrucht van de Geest’ hier niet ‘werken’ om aan te geven dat de Geest Zelf de Schenker is van de te noemen gaven. Het enkelvoud ‘vrucht’ legt nadruk op de ene Bron: in al die verschillende facetten van het werk van de Geest gaat het er om dat we Hem Zelf aan het werk zien. De ‘liefde’ opent de rij. Vanwege vs.6 en vs.13 en de parallellie met 1 Cor.13:4-6 mogen we de liefde wel het samenvattende kenmerk noemen, waardoor de gehele vrucht van de Geest wordt gekarakteriseerd. De liefde zoekt zichzelf niet, en staat zo recht tegenover ‘het vlees’. De ‘blijdschap’ is de vreugde over het heil in Christus, de bron van de liefde en alle verdere vruchten. De ‘vrede’ ziet op de heilheid, de ongebrokenheid van de relatie tussen God en ons en tussen broeders onderling (vgl. het ‘verbindende’ van het werk van de Geest, 4:6). In de ‘lankmoedigheid’, het geduld, de ‘vriendelijkheid’ en de ‘goedheid’ letten we eerst op het belang van de ander, voordat we naar onszelf kijken. Het woord *pistis*: ‘geloof’ en ‘trouw’ heeft gezien de context primair de betekenis van trouw tegenover mensen. Het is duidelijk dat de grond hiervoor, net als bij alle andere facetten van de vrucht van de Geest, ligt in de relatie met God. Wij kunnen alleen trouw zijn omdat we op de trouw van God mogen vertrouwen. Wij kunnen alleen liefhebben,

vrede kennen, lankmoedig zijn enz., omdat God ons eerst heeft liefgehad (1 Joh.4:10; vgl. bij 2:20).

1. De verschillende soorten beeldspraak

Het Griekse woord voor gelijkenis parabolē gaat terug op het Hebreeuwse māsjāl. Dit woord heeft diverse betekenissen: spreekwoord, gelijkenis, parabel, spreuk, raadsel, spotlied. In de evangeliën wordt het woord parabolē in de eerste plaats gebruikt voor de verhalen van Jezus waarmee Hij de boodschap en de aard van het Koninkrijk Gods toelicht. We zullen enige fundamentele trekken noemen, die kenmerkend zijn voor de beeldspraak. Deze zullen niet alleen de woorden van Jezus verhelderen, maar zijn ook van betekenis voor het verstaan van de hele Bijbel, die immers vol is van beelden en beeldspraak, omdat ze tot stand is gekomen bij een volk, dat bij voorkeur levendig sprak. Beeldende en poëtische taal is trouwens tot op heden kenmerkend voor de oosterling. De vergelijking is een eenvoudige vorm van beeldspraak. Het volk is als 'schapen zonder herder' (Matt.9:36). Een bepaalde zaak wordt belicht door deze te vergelijken met iets concreets. Het voorbeeld belicht een zaak, door een concreet deel te noemen van de omstandigheden waarom het gaat. In plaats van te zeggen, dat men iemand goed moet behandelen, wordt gezegd: 'een beker koud water geven' (Matt.10:42). De metafoor is een vaste vergelijking, waarin de vergelijkingsschakel (aangeduid door het woordje 'als') ontbreekt. Een metafoor is een woord dat in overdrachtelijke zin wordt gebruikt. Alle talen hebben talrijke metaforen. In de bijbelse taal vinden we bv. vader, koning en herder als metaforen voor God. Wijngaard, kudde en olijfboom zijn o.a. metaforen voor Israël. Vrucht is een metafoor voor werk, slaap voor dood etc. Tot nog toe stonden we vooral stil bij afzonderlijke woorden en afzonderlijke uitdrukkingen. Maar deze afzonderlijke beelden kunnen zich tot verhalen ontwikkelen. Zo is het gelijkenisverhaal een uitbouw van de vergelijking. De diverse beelden worden dan uitgebouwd tot een verhaal. Zo is bv. in Matt.13 de vergelijking van het Koninkrijk Gods met een parel of een schat een gelijkenisverhaal. Dit is de meest gebruikelijke vorm van beeldspraak bij Jezus. We kunnen dit een gelijkenis in engere zin noemen. Ook een voorbeeld kan uitgewerkt worden tot een voorbeeldverhaal. Zo'n verhaal wil dan een concreet voorbeeld ter navolging geven. Het is alleen de evangelist Lucas, die ons dergelijke voorbeeldverhalen meedeelt: de barmhartige Samaritaan (Luc.10), de rijke dwaas (Luc. 12) en de Farizeeër en de tollenaar (Luc.18). De allegorie is opgebouwd uit verschillende metaforen. Hierbij gaat het erom, de eigenlijke betekenis uit te leggen door te onderzoeken wat de metaforen betekenen. In de apocalyptiek wordt de allegorie een geheimzinnige wijze van uitdrukken, die alleen voor ingewijden begrijpelijk is. Daniël legt Nebukadnezars droom uit als een allegorie (Dan.2:29-45). Jezus' gelijkenis van de onrechtvaardige pachters (Matt.21:33-46) kan worden opgevat als een allegorie, waarin de heer duidt op God, de wijngaard en de arbeiders op Israël, de slaven op de profeten en de zoon op Jezus. De oogst is het oordeel en het nieuwe volk wijst op de gemeente. De grens tussen gelijkenis en allegorie is soms moeilijk te trekken. De gelijkenis kan verschillende metaforen bevatten en meer dan één pointe hebben. In de moderne tijd heeft men zich verzet tegen het allegorisch verklaren van gelijkenissen. Niettemin is er een duidelijke allegorische inslag in diverse gelijkenissen aanwijsbaar en Jezus heeft Zich in dit opzicht niet onderscheiden van Zijn joodse tijdgenoten, bij wie gelijkenis en allegorie nauw aan elkaar verwant waren. We moeten evenwel de eenvoudige woorden van Jezus in beelden en gelijkenissen niet in allegorische richting overdrijven. Als er staat dat de Zoon des mensen komt 'als een dief in de nacht', dan moet de nadruk vallen op het plotselinge van Zijn komst en wil niet gezegd zijn, dat Jezus ook in ander opzicht overeenkomst vertoont met een nachtelijke inbreker. De onrechtvaardige rentmeester (Luc.16:1-9) wordt geprezen om zijn overleg in een bepaalde kritieke situatie, niet om het feit dat hij onrechtvaardig was.

2. Waarom sprak Jezus in gelijkenissen?

De drie synoptici (Mattheüs, Marcus en Lucas) geven ons, tussen de gelijkenis van de zaaiër en de uitleg daarvan, het antwoord van Jezus op de vraag van Zijn discipelen, waarom Hij in gelijkenissen sprak. Het antwoord bij Mattheüs (13:10-17) is het meest uitvoerig. Jezus legt uit, dat de geheimen van het Koninkrijk der hemelen aan de discipelen zijn toevertrouwd, maar niet aan het volk. 'Geheimenis' (mustērion) is in de apocalyptiek de aanduiding voor inzicht in Gods wil en heilsplan, dat voor de mensen verborgen is, maar aan de uitverkorenen geopenbaard wordt (vgl. Dan.2:18vv.). Jezus gebruikt het woord hier voor de uitleg van de gelijkenis, waaraan slechts de discipelen deelhebben. Als zodanig is het overigens niet beperkt tot de gelijkenissen. In Matt.11 :25 lezen we dat Jezus in Zijn dankgebed zegt, dat 'deze dingen' voor wijzen en verstandigen verborgen zijn, maar dat God ze aan de kinderkens openbaart. 'Deze dingen' duidt dan op het Rijk Gods dat in Christus gekomen is.

Het is opmerkelijk, dat de gelijkenissen een dubbele bedoeling hebben: openen en sluiten. Dat kenmerkt eigenlijk het Woord Gods in het algemeen: als het geen behoud bewerkt, bewerkt het oordeel. In het sleutelvers, vs.13, zegt Jezus: '... daarom spreek Ik tot hen in gelijkenissen, omdat zij ziende niet zien en horende niet horen of begrijpen'. Marcus en Lucas hebben een variant: '... opdat zij ziende niet zien en horende niet begrijpen' (vgl. Luc.8:10). De vraag is dus of de verhouding oorzaak of bedoeling is. M.a.w. spreekt Jezus in gelijkenissen om de schare te beletten dat zij de zin van Zijn prediking verstaan, of juist omdat zij Hem anders niet verstaan? Meer informatie over deze verhouding krijgen we, doordat Jezus verwijst naar de profetie van Jesaja aangaande de verharding over Israël (Jes.6:9-10). Nu is het mogelijk dat de beide Griekse voegwoorden 'omdat' en 'opdat' (resp. hoti en hina) verwijzen naar hetzelfde Aramese grondwoord (de taal waarin Jezus sprak), dat beide betekenissen in zich draagt. Afgezien hiervan is er bovendien eigenlijk nauwelijks enig zakelijk verschil in beide vertalingen. De gedachte is, dat het Woord Gods altijd werkt, al dan niet tot behoud (vgl. Jes.55:10vv.). Als een mens dit Woord niet aanvaardt, en dat betekent in de evangeliën dat men tot bekering, geloof en navolging van Jezus dient te komen, dan bewerkt hetzelfde Woord een zekere verharding. Daarmee wordt de verkondiging ook een deel van Gods oordeel. De bedoeling van vs.13 kan daarom zijn, dat het wil aangeven dat zij die in de navolging van Jezus oog gaan krijgen voor het geheimenis van het Koninkrijk, ook de gelijkenissen van Jezus zullen gaan verstaan. Maar als men Hem niet wil aanvaarden, zal zelfs wat zij bezitten, hun worden afgenomen (vs.12). Misschien wordt hier gedacht aan wat de Israëlieten bezitten als verbondsvolk (vgl. Matt.21:43), of aan wat zij bezitten omdat Jezus onder hen is. In elk geval spreekt deze tekst uit, dat de verkondiging van Jezus een toenemende kennis zal bewerken bij hen die haar aanvaarden, maar verharding bij wie haar verwerpen. Al met al is Jezus' antwoord zeer opmerkelijk. Waar wij in beelden en vergelijkingen spreken om een bepaalde zaak te illustreren of verhelfen, spreekt Hij in gelijkenissen om juist te belemmeren, dat het geheimenis van het Koninkrijk verbreed wordt. Anderzijds spreekt Jezus de gelijkenissen om juist het wezen van het Koninkrijk te verhelfen voor Zijn discipelen. Daarmee hebben we de kern geraakt: slechts aan hen, die achter Jezus aangaan in gelovige navolging, wordt de betekenis van de gelijkenissen geopenbaard, van Godswege. Raadselachtige taal blijft het voor diegenen, die Jezus niet willen aanvaarden als de bringer van het Koninkrijk van God, de beloofde Messias. Dat geldt voor de gelijkenissen, dat geldt ook voor de overige woorden én werken van Jezus. In Matt.13 vinden we zeven gelijkenissen van Jezus bijeen. Alle hebben hetzelfde thema: het Koninkrijk Gods. De verhalen spreken over de voortgang van het Koninkrijk tot aan de voleinding, over de onschatbare waarde en blijdschap die er ligt in het vinden van het Rijk, en welke offers het vraagt om eraan deel te krijgen. Ze herinneren ook aan de scheiding die zal plaatshebben, wanneer het Koninkrijk definitief wordt opgericht.

Deze uitleg heb ik samengesteld uit wat we eerder schreven in de Studiebijbel op het Nieuwe Testament. Voor verdere studie over (het werk van) de Heilige Geest verwijst ik tevens naar mijn boeken 'In grote lijnen' en 'De boog in de wolken', uitgave EDR, Veenendaal 2006.